

(daimon) mannsins og til grísku hetju dýrkunarinnar. Þetta var trú á guðdómlegt afl, sem birtist í manninum; en það er athugunarvert, að það var afleiðing en ekki orsök trúarinnar á guðdómlegt afl. Hinn fyrsti mikli maður í hinum gríska heimi, sem var viðurkendur sem guðdómlegur, var Alexander mikli. Eftirmenn hans nutu sömu upphéðar; Ptólómeus fyrsti á Egyptalandi var tekinn í guðatölu eftir dauðann; og með tímanum fylgdi eðlilega upptaka kómverjakeisaranna í guðatölu. Í samræmi við þessa trú var persónan, sem hið guðlega afl birtist í, nefnd frelsari (sóter) og birting hins guðlega kraftar í henni brein opinberun, jafnvel fyrir daga kristninnar. Ein stefnan, sem kristindómurinn átti að fylgja, eða öllu heldur fylgdi, var þannig undir búin; heimurinn var að nokkru leyti vanur við og undirbúinn fyrir hugmyndina um guðdómlegan frelsara opinberaðan hér og nú á jörðunni. Hversu ónóg þessi hugmynd var út af fyrir sig, sést af því hvernig fór þegar hún fékk á sig þá mynd, að rómversku keisararnir voru gerðir að guðum. Einstaklingurinn, sem var meðlimur hins siðferðislega og mentunarlega samfélags, sem gríska menningin myndaði, fann til engrar andlegrar þarfar fyrir áfdregna neikvæða eingyðistrú, heldur fyrir persónulegan guð, sem hann gat komið til í sínu eigin hjarta. hetjutrú setti af stað hreyfingu, sem var grundvölluð á viðurkenningu hins guðdómlega í manninum, en sem endaði með því að bjóða manninum að finna guð, ekki í sínu eigin hjarta, heldur í persónuleika dauðlegs einstaklings eins og hann sjálfur var. Sú hugmynd, að slíkur maður væri guð opinberaður í heiminum, var ekki að eins villandi, það kom á daginn að hún varð fyrirlitleg. Samt sem áður reyndi rómversk stjórnvíska — og sú stjórnvíska, sem gat myndað og viðhaldið rómverska keisararíkinu, þarf engan annan vitnisburð en þann — að láta þessa hugmynd verða bæði að ytra sameiningar merki og innri sameiningar krafti rómverska ríkisins. Hugmyndin var ekki afleiðing stjórnkænsku; og hún var eitthvað meira en afvega færð hetjutrúar guðfræði. Vér verðum, til þess að skilja hana, að bera í huga, að trúarbrögð ítölsku þjóðflokkanna voru á mjög lágu stigi áður en þeir komust undir áhrif annara þjóða; hinir